

Yleisteos saamelaisuudesta vähän tietävälle lukijalle

Irja Seurujärvi-Kari, Petri Halinen & Risto Pulkkinen (toim.): Saamentutkimus tänään. Tietolipas 234. SKS, Helsinki 2011. 449 s. ISBN 978-952-222-220-6

Saamentutkimus tänään on vuonna 1995 julkaistun *Johdatus saamentutkimukseen* -teoksen uudistettu ja laajennettu laitos. Suomessa tehdään saamentutkimusta pääasiassa Oulun, Lapin ja Helsingin yliopistoissa. *Saamentutkimus tänään* edustaa pääasiassa Helsingin yliopistossa tehtävää saamentutkimusta. Vaikka Oulun yliopistolla on valtakunnallinen tehtävä kehittää saamen kielen ja kulttuurin tutkimusta Suomessa, ei Oulussa tehtävää saamentutkimusta esitellä kirjassa. Lapin yliopistosta on mukaan otettu kaksi artikkelia oikeus- ja yhteiskuntatieteen aloilta, jotka ovatkin kyseisen yliopiston saamentutkimuksen painopistealoja. Norjassa tehtävää saamentutkimusta edustavat Koutokeinossa sijaitsevan Saamelaisen korkeakoulun ja Tromssan yliopiston tutkijoiden artikkelit.

Vaikka kirjassa perehdytään saamelaisten aineelliseen ja henkiseen perinnekulttuuriin eli käsityöhön, poronhoitoon, folkloreen, taiteisiin sekä muinais- ja kansanuskoon, erityisen painon teoksessa saavat ajankohtaiset ihmisoikeus- ja alkuperäiskansakysymykset. Kirjoittajat lähestyvät saamelaisuuteen liittyviä aiheitaan muun muassa kielitieteen, uskon-

totieteen, arkeologian, historian- tutkimuksen, etnologian, etnomusikologian, geneettisen lääketieteen ja luonnontieteiden näkökulmasta.

Kirjan ensimmäisessä artikkelissa ”Alkuperäiskansatutkimus, alkuperäiskansaliike ja saamelaiset” Irja Seurujärvi-Kari tarkastelee alkuperäiskansaliikkeen ja alkuperäiskansatutkimuksen nousua ja tavoitteita. Itsekin kansainvälisen alkuperäiskansaliikkeen aktivistina pitkään toiminut Seurujärvi-Kari kuvaa liikkeen merkitystä saamelaisille sekä saamelaisten roolia alkuperäiskansaoikeuksien puolustamisen edelläkävijänä. Artikkelit toimii hyvänä johdantona lukijoille, jotka haluavat tutustua saamelaiseen kulttuuriin. Janne Saarikiven artikkeli on hyvä ja kattava yleisesitys saamelaiskielten historiasta ja siinä sivutaan myös ajankohtaisia aiheita, kuten saamelaiskielten uhanalaisuutta ja häviämisen syitä. Myös Risto Pulkkinen artikkeli saamelaisten etnisestä uskonnosta johdattelee saamelaisuutta tuntemattoman lukijan hyvin aiheeseen.

”Saamelaisalueen luonto ja sen muutokset” -artikkelissa Tuomas Heikkilä ja Antero Järvinen pohivat saamelaisalueiden ympäris-

töuhkia ilmastonmuutoksen näkökulmasta. Myös saamelaiset itse voivat heidän mielestään uhatta saamelaisalueen herkkää luontoa, heidän mielestään ”saamelaiskulttuuriin liittyvä häpeätahra: toinen on jo mainitsemamme ylilaidunnus, toinen on petoviha.” Lause ponnahtaa yllättävästi esiin muutoin tunnepitoisia arvioita välttävissä asiatekstissä. Muut artikkelit pureutuvat saamelaiskysymyksiin huomattavasti neutraalimmin Jotkut tutkijat jopa tunnustavat välttelevän kriittistä suhtautumista. Joissakin tapauksissa se saattaa johtaa puuduttavan kouluun tekstiin, jossa oppiaineen esittely tuntuu olevan pääosassa saamentutkimuksen jäädessä taka-alalle.

Saamelaisen korkeakoulun saamelaiskäsityön eli *duodjin* professori Gunvor Guttorm edustaa Norjassa tehtävää saamentutkimusta, samoin Tromssan yliopiston historian varhaishistorian professori Lars Ivar Hansen. Guttormin aiheena on perinteinen saamelainen käsitys ja sen merkitys nykyajan saamelaisille. Käsitystaito on hänen mukaansa keino siirtää perinnetietoa ja -taitoa seuraaville sukupolville modernissa maailmassa. Traditio ja nykyaika eivät

ole Guttormin mukaan vastakaisia asioita: nykyajan ihmisen on otettava vaikutteita perinteistä voidakseen uusiutua kestävällä tavalla. Hansen esittelee saamelaisen historian keskeisiä piirteitä ja pohtii, miksi saamelaisten historiaa on tärkeä kirjoittaa ja mitä haasteita siinä on.

Varsinkaan jälkimmäisen kirjoittajan artikkelille suomenkielinen käännös ei tee oikeutta. Kuitenkin on hyvä, että ottamalla Guttormin ja Hansenin artikkelit kirjaan mukaan toimittajat muistuttavat lukijaa saamentutkimuksen kansainvälisyydestä ja erityisesti pohjoismaisuudesta. Saamentutkijoita on määrällisesti eniten Norjassa ja Norjan tutkimusneuvostolla (*The Research Council of Norway*) on jopa oma saamentutkimusohjelmansa. Myös Ruotsissa, erityisesti Uumajan yliopistossa, monitieteinen saamentutkimus on aktiivista.

Saamelaisten yhteisöjen omat kysymyksenasettelut ja näkökulmat jäävät pääasiassa Irja Seurujärvi-Karin, Gunvor Guttormin ja Helena Ruotsalan artikkeleiden

varaan. Muut yksitoista kirjoittajaa lähestyvät aiheitaan ennen kaikkea edustamalleen tieteenalalle tyypillisten kysymyksenasettelujen ja saamelaisyhteisöjen ulkopuolisten tutkijoiden näkökulmasta. Saamelaisyhteisöt ovat jo muutaman viimeisen vuosikymmen ajan vaatineet, että saamelaisuuteen liittyvien tutkimusten tulisi hyödyttää myös niitä eikä vain akateemista tiedeyhteisöä. Tästä näkökulmasta kirjan anti jää jokseenkin laihaksi. Kirja on tarkoitettu ulkopuoliselle yleisölle, ja hyvä niin. Valintoja on aina tehtävä.

Saamentutkimus tänään esittelee saamentutkimusta ja sen lähtökohtia monipuolisesti ja toimii hyvin yleisteoksena ja oppikirjana saamelaisista vastikään kiinnostuneelle ja saamelaisista vähän tietävälle lukijalle. Toimittajat kirjoittavatkin esipuheessa, että kirja on kirjoitettu siten, ettei se edellytä lukijoiltaan saamelaisia koskevia pohjatietoja. Kirjan artikkeleista huokuu informatiivisuuden tavoite, mikä se saavutetaan, vaikkakin kiinnostavuuden ja mukaan-

satempaavuuden kustannuksella.

Syvemmin saamentutkimuksesta kiinnostunut ja alan tutkimusta seurannut lukija jää kaipaamaan mielenkiintoisesti asetettuja ja uusia, kriittisiäkin näkökulmia avaavia tutkimusasetelmia ja -tuloksia. Saamelaisyhteisön ajankohtaiset kysymykset, kuten esimerkiksi saamen kielten elvyttämispyrkimykset, saamelaisuuden ja etnisen kuulumisen konfliktit, saamelaispolitiikan ja saamelaisopetukset haasteet ja saamelaisten kaupungistuminen, loistavat poisalollaan.

Toivottavasti tulevaisuudessa mahdollisesti julkaistava kirjan kolmannen ja ”kokonaan uudistetun” painoksen toimittajat ottavat rennomman ja räväkemmän asennon ja uskaltavat haastamaan kirjoittajansa ja lukijansa rohkeampiin avauksiin ja keskusteluihin saamelaisuuteen liittyvistä moninaisista, usein ristiriitaisistakin teemoista.

Anni-Siiri Länsman